

OB JAVNI RAZPRAVI K USTAVNIM SPREMEMBAM

Globalni prikaz vsebine amandmajev k ustavi SFRJ

Nadaljevanje s 1. strani

PODROČJE DRUŽBENO-EKONOMSKIH ODNOSOV

S spremembami na področju družbeno-ekonomskih odnosov bi želeli prispevati k temu, da bi delavci bolj smotro in bolj učinkovito upravljali in gospodarili s sredstvi v družbeni lastni ter krepili materialno podlago združenega dela. Zaostrija naj bi se delovna in ekonomska odgovornost delavcev za gospodarjenje in bolj kot doslej naj bi se v gospodarskem življenju uveljavile ekonomske in tržne zakonitosti.

Velik poudarek je v tem okviru dan vprašanjem družbenolastniških odnosov.

Predvsem gre za premik k večjemu vključevanju in približevanju družbenolastniških odnosov tržnemu gospodarstvu. Omeniti velja uveljavljanje tržnega vrednotenja tako rezultatov dela kot tudi drugih produkcijskih tvorcev, vključno z družbenimi sredstvi kot kapitalom in pa povečevanje samostojnosti organizacij združenega dela z vidika odvisnosti od uspešnosti svojega dela in poslovanja in da državni organi ne glede na to kateri, s svojimi ukrepi ne smejo prizadevati enakopravnosti organizacij združenega dela in njihove samostojnosti na enotnem jugoslovanskem trgu.

Predlagajo se tudi širše možnosti razvoja osebnega dela na vseh področjih in vlaganje tujega kapitala. Predvideva se večja pravna varnost za sredstva, ki bi jih delavci in občani, pa tudi tujci vlagali v raznih oblikah sodelovanja krepitve materialne podlage združenega dela.

Z rešitvami, ki zadevajo družbeno planiranje, se želijo preseči slabosti, na katere je bilo opozorjeno v dosedanjih praksi in zagotoviti večjo odgovornost in samostojnost združenega dela v pogojih tržnih zakonitosti ter poenostaviti celoten sistem. Plani družbenopolitičnih skupnosti naj bi imeli predvsem usmerjevalno vlogo.

Kar zadeva samoupravno organiziranost združenega dela se zagotavlja večja svoboda in odgovornost delavcev za smotro organiziranost v skladu s potrebami in interesi v pogojih tržnega gospodarjenja in na podlagi zahtev tehnično-tehnološkega razvoja. Jasneje se opredeljuje TOZD kot temeljna oblika organiziranosti, obenem pa kot del delovne organizacije kot samostojne samoupravne organizacije, ekonomske in poslovne celote in temeljnega subjekta tržnega poslovanja.

Pomembne spremembe se predvidevajo na področju bančnega in kreditno monetarnega sistema, ki naj bi prispevale k večjemu vplivu združenega dela glede upravljanja in gospodarjenja s sredstvi, ki jih je vložilo v banke.

Več novosti se predvideva na področju samoupravnega interesnega organiziranja. Z njimi naj bi dosegli večjo racionalnost in učinkovitost kot tudi doslednejše uresničevanje svobodne menjava dela. Po zvezni ustavi naj bi bila obvezna ustanovitve SIS, predvidena le za nekatera področja družbenih dejavnosti (izobraževanje, znanost, kultura in socijalno varstvo), na drugih področjih lahko tako obveznost predvidi le še ustava republike ali avtonomne pokrajine. To pomeni, da ne bo več mogoče z zakoni nalagati tovrstnih obveznosti delavcem in občanom, ampak se bodo lahko svobodno in samoupravno v skladu s svojimi potrebami in interesi odločili, na katerih področjih se bodo organizirali v samoupravno interesno skupnost. Vloga in vpliv države na tem področju naj bi bila omejena in jasneje opredeljena.

Odpira se širši razvoj združništva na vseh področjih osebnega dela, ki je dovoljeno, v kolikor ni z zakonom izrecno prepovedano za posamezno dejavnost. Ključne odločitve poslovanja in razvoja zadruge so v pristojnosti članov zadruge, ne pa subjektov izven njih. Imeli naj bi tudi večjo pravno varnost glede sredstev, ki so jih vložili v zadruge oziroma ustvarili z njenim poslovanjem.

Novost naj bi predstavljala tudi ustavna opredelitev zemljiškega

maksimuma, namesto dosedanjih 10, 15 ha na posamezno kmečko gospodarstvo.

PODROČJE POLITIČNEGA SISTEMA

Mnogo ustavnih amandmajev zadeva področje političnega sistema. S predlaganimi rešitvami želimo doseči večjo racionalnost in učinkovitost. Lahko jih razdelimo v tri sklope. Še posebej pomembni so tisti, ki se nanašajo na odločanje v organizacijah združenega dela. Zožen je krog vprašanj o katerih se odloča z osebnim izjavljanjem oziroma so taksativno naštetja vprašanja, o katerih se odloča z referendumom. Slednjega naj bi uporabili le za najpomembnejše odločitve kot so sprejem statuta TOZD, Samoupravnega sporazuma o združitvi TOZD v delovno organizacijo in samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za razporejanje dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke. To je minimum. Dopusča pa se možnost, da delavci s statutom določijo, da z referendumom odločajo tudi o drugih vprašanjih. Na ta način se krepi vloga delavskega sveta in preprečuje se tudi večkratno določanje o istih vprašanjih. Bolj kot doslej prihaja do izraza izhodišče, da neposredno odločanje delavcev ne pomeni le oblika

ma naj bi bila omogočena tudi z možnostjo oblikovanja skupnih delegacij na ravni delovne organizacije z več TOZD in prevzemom funkcije delegacije po delavskih svetih pod, z ustavo in zakonom, določenimi pogoji. Skupne delegacije in delavski svet kot delegacija naj bi bile izjema za skupščine družbenopolitičnih skupnosti, medtem, ko bi to bilo pravilo za delegatski sistem v skupščinah SIS.

Cilj predlaganih amandmajev je tudi zagotavljanje večje demokratizacije kadrovskih postopkov.

S spremembami pasivne volilne pravice naj bi dosegli boljše kadrovsko zasedbo tako organov samoupravljanja, delegacij in delegatskih skupščin. V te organe ne morejo biti izvoljeni le direktorji ter predsedniki in člani kolegijskih poslovnih organov. V javni razpravi bo treba še posebej oceniti, ali predlagani ustavnih amandmaji, zlasti tisti, ki neposredno zadevajo občino, omogočajo nadaljnji učinkovitejši razvoj občine kot komunne v smislu ustavnega koncepta.

Družbeni sveti, ki so se v praksi že uveljavili, različno od okolja do okolja in posamezne ravni naj bi dobili svoje mesto tudi v ustavi. Predlaga se tudi sprememba dolžine trajanja mandata za funkcionarje skupščine

vpliva preko konference samoupravljalcev. Ali ni temu zaslediti zametka novega zbora združenega dela v zvezni skupščini?

S predlaganimi rešitvami glede volitev Predsedstva SFRJ naj bi prispevali k večji vlogi delovnih ljudi in občanov na sam izbor preko predhodnega izjavljanja in kandidacijskega postopka za člane predsedstva.

Številni amandmaji naj bi prispevali k utrjevanju ustavnosti in zakonitosti. Jasneje naj bi bile določene naloge organov na različnih ravneh in zaostrija se tudi odgovornost za izvrševanje zveznih zakonov. V tem okviru so opredeljeni konkretni ukrepi za delovanje posameznih organov, ko ugotavljajo, da se ne izvršujejo zvezni zakoni in drugi predpisi ter splošni akti.

V tem kontekstu naj posebej opozorimo na tisti amandma, ki opredeljuje naloge zveznega sodišča, zveznega javnega tožilstva in Ustavnega sodišča Jugoslavije in pomenljivo krepitve njihove vloge. Nekateri rešitve so predlagane v alternativah in jih bo treba v javni razpravi oceniti, ali prispevajo h krepitvi ustavnega položaja in odgovornosti republik in avtonomnih pokrajin za svoj in skupen razvoj. S tega zornega kota bo potrebno oceniti tudi tiste ustavne amandmaje, ki na novo opredeljujejo naloge federacije po zveznih organih oziroma določajo katera vprašanja naj bi urejali z zveznim zakonom oziroma jih sprejemali s soglasjem republik in avtonomnih pokrajin.

Se posebej je treba poudariti, da z nekaterimi predlaganimi rešitvami, po nekaterih ocenah, ustavnih amandmajev posegajo v dosedanje odnose federativne ureditve Jugoslavije na škodo ustavnega položaja republik in avtonomnih pokrajin in s tem krepijo vlogo zveznih organov oziroma države. Že od vsega začetka priprav ustavnih amandmajev je bilo opozorjeno, da nekateri rešitve niso sprejemljive in da pomenijo poseg v temeljna ustavna načela. Zato je še toliko bolj pomembno, da se v javno razpravo vključijo čim širši krogi delavcev, delovnih ljudi in občanov, da povedo svoje mnenje, svoje poglede in tako prispevajo k dograditvi Ustave SFRJ v smislu doseganja ciljev, ki smo jih zapisali tudi v začetku tega prispevka.

osebnega izjavljanja, temveč tudi odločanja po delegatih. Kar zadeva odločanje v delavskem svetu, bo v javni razpravi potrebno presoditi smiselnost urejanja različnih potrebnih večin.

Opozorimo naj tudi, da v bodoče v TOZD temeljni akt ne bi bil več samoupravni sporazum o združevanju delavcev v TOZD, ampak statut. Predlagane rešitve na tem področju pa preprečujejo tudi dosedanje ovire v sistemu odločanja na ravni delovne organizacije s strani posameznih temeljnih organizacij.

VOLILNI SISTEM

Predloženi ustavnih amandmaji izhajajo iz številnih pobud za krepitve in dosledno izvajanje bistva delegatskega ter z njim povezanega volilnega sistema. Niso mogli mimo različnih pogledov in dosedanje prakse v republikah in pokrajinah in pomenijo približevanje tem različnostim. Tako omogočajo ohranjanje zamenljivosti delegatov v zborih občinskih skupščin (zbor KS in zbor združenega dela) in zboru občin republiške skupščine, obenem pa razširjajo možnost neposrednih in tajnih volitev. Le-te se predvidevajo za zore združenega dela republiških in pokrajinskih skupščin in delegate v Zveznem zboru.

Rešitve, ki zadevajo neposredne volitve, ne zadevajo bistva delegatskih razmerij. Delegat mora tudi v tem primeru upoštevati smernice svoje delegatske baze.

Glede volitev družbenopolitičnih zborov občinskih skupščin ni sprememb. Delegate v družbenopolitični zbor republiške skupščine pa naj bi volila vodstva družbenopolitičnih organizacij na podlagi kandidatne liste s tajnim glasovanjem. Ta rešitev naj bi omogočila tudi zamenljivost delegatov v družbenopolitičnih zborih skupščin republik in pokrajin.

Tem rešitvam bo potrebno v javni razpravi nameniti veliko pozornost glede izpeljave, da bi resnično dosegli večjo učinkovitost in delovanje celotnega delegatskega sistema. V tem okviru kaže nadalje omeniti, da konferenca delegacij dobiva večji poudarek s tem, da postaja ustavna kategorija.

Racionalizacija delegatskega siste-

SFRJ Jugoslavije in sicer naj bi mandat trajal 4 leta.

Oceniti moramo tudi rešitve, ki zadevajo sestavo obeh zborov skupščine SFRJ, s katero naj bi zagotovili večji vpliv neposrednih proizvajalcev na odločitve, ki jih sprejema zvezna skupščina. V tem okviru tudi smiselnost uvajanja, nove oblike njihovega

NAŠA ANKETA: sprašujete - odgovorjamo

Rozalija Pipan, namestnica ravnateljice VVO Rezke Dragarjeve
Vrtec v Šentvidu je dobil uporabno dovoljenje že leta 1976, čeprav ga ne bi smel, saj takrat ni bilo urejeno otroško igrišče, ki je pri takem objektu nujno potrebno. Res so bile takratne potrebe po varstvu otrok tako pereče, da so to uporabno dovoljenje »izsilili«. To pa se nam mašuje še danes, kajti na prostoru kjer naj bi bilo otroško igrišče je še vedno kmetijsko poslopje, ki pa že dolgo ne služi svojemu namenu.

Kljub prizadevanjem vodstva KS in vrta, sredstev javnega obveščanja in drugih pa se zadeva ne premakne. Na seji skupščine KS smo izvedeli, da je dobila lastnica objekta odločbo po kateri se mora izseliti. Kljub temu se zadeva vendarle ne premakne iz mrtve točke. Ker bo iz dneva v dan težje (predvsem pa dražje) urediti igrišče, ki ga zelo potrebujemo, nas zanima

kje in do kdaj se bo še zatikalo pri razreševanju tega problema in kdo nosi odgovornost.

ODGOVOR

Lastnica, Franciška Hočevar bi se resda že zdavnaj morala izseliti, saj so ji dodelili dvoipolobno stanovanje na Raški 11. A kaj, ko lastnica odločno zavrže preselitev, češ, morala bi dobiti trisobno stanovanje in to samo v Šentvidu. V občini so ostali nemočni, zato so zadevo poslali na republiški komite za urejanje in varstvo okolja, kjer so njeno pritožbo zavrnili. Edina možna pot, ki jo je še lahko ubrala je bila pritožba na Vrhovno sodišče. To priložnost je izrabila in sodni mlini zdaj spet meljejo...

Lado Vidmar, grafik

Center Medvod je v zadnjih mesecih dobil drugačno podobo. Skoraj bi lahko rekli, da je za podoben središču naselja (zgrajena je bila

ŠIBKE TOČKE

Pravi ljudje, na prava mesta — doklej le fraza!

Z uveljavljanjem samoupravnega odločanja bi se naj povečevala na eni strani samostojnost vse večjega števila subjektov in na drugi strani krepila odgovornost le-teh. Na ta način bi v procesu decentralizacije presejali značilne hierarhične odnose in kontrolo. Tako govorimo in pišemo — deklarativno. Toda, ko opazuješ in doživljaš družbena dogajanja, ni treba biti pretirani jasnovidec, da ugotoviš kako mnogoteri pojavi neodgovornosti naraščajo in dobivajo velik obseg. Že kar običajno je, da se ne spoštuje dogovornih rokov, objubljeno se ne izpolni — pregovor, da objuba dela dolg, že dolgo ne velja več, površnost in samovolja, opravičevanje subjektivnih napak z družbenimi razmerami (najznačilnejši zadnji primer je odgovor tov. Mikuliča na delegatsko vprašanje v zvezni skupščini) ipd. so množični pogosti pojavi. Skratka, stvarnost gre drugačno pot in pogosto je ne poznamo dovolj, ker se zadovoljujemo s spoznavanjem deklarativnega. In kakorkoli stvari obračamo, pridemo do spoznanja, da od odgovornost v veliki meri vpliva kadrovska politika. Gre predvsem za to, ali je kadrovska politika demokratična ali ni demokratična ali je pri kadrih pozitivno ali negativno selekcijska. Tudi od tega, kakšni so kadri, kako so vzgojeni in socializirani, je močno odvisno uresničevanje odgovornosti.

Smo v času tako imenovanih »mini« volitev. Ali se zares dovolj trudimo, da neštokrat izrečene zahteve: pravi ljudje, na prava mesta, zaupajmo funkcije tistim, ki so se izkazali z dosedanjim delom ipd., tudi uresničimo? Ali se zopet zatekamo k sistemu rotacije kadrov, pa čeprav so sami postopki lahko opravičljivi in demokratični, vendar pa v principu ne prispevajo in ne rešujejo problema odgovornosti. Če uporaba tega načela nadvlada kvaliteto, delovne sposobnosti, dosežene rezultate itd., potem se tudi še taki demokratični principi lahko spreobrnejo le v svojo nasprotje. Ne demokratizirajo odnosov, ne povečujejo odgovornosti, temveč, nasprotno, zmanjšujejo.

Se slabše je, če si nekdo sam izbira funkcijo, ki jo bo opravljal in celo zahteva od organa-skupine, katere član je trenutno, da oceni njegovo preteklo delo. Brez velike filozofije je jasno, da je ta ocena lahko samo pozitivna, saj varuje organ-skupina tudi in predvsem svoj ugled pred javnostjo in načeloma tega ne počenja zaradi solidarnosti do posameznika. Zaradi tega je socializacija politične moči še mnogo težavnejši proces, saj je subjekt moči sam sebi tudi sankcijski subjekt, ko preko samokritike, samokontrole uveljavlja samoodgovorno uporabo moči. In tako smo pri kritiki in samokritiki kot nepogrešljivih elementih in kriterijih kadrovske politike. Toda, kljub temu, da je nezadovoljstvo lahko gibalo napredka, samo vik in krik ne more spreminjati razmer. Tudi spontana kritika je največkrat le izraz čustev, ki so sicer močno gibalo razpoloženja, niso pa dober razsojevalec stvari. Kritika je predvsem trdo in naporno delo, ne pa razkazovanje strasti in oratorskih sposobnosti, politikanstva, kakor bi dejal italijanski marksist Gramsci. Neredko govorijo prav tisti, ki bi morali biti tihi, saj govorijo in so kritični do stvari za katero so sami najbolj odgovorni. Ob tem se človeku nujno zastavlja vprašanje: Na koga se jeziš? Kdo pa je odgovoren, če ne ti sam? Povej, kaj predlagaš! Odstopi, če ne moreš! Biti mora ravno obratno. Govoriti morajo ljudje, če je samoupravljanje v resnici temeljni produkcijski odnos in če je samoupravljanje tudi temeljni sestavni del vsake funkcije. Ali smo sposobni in zmogni uspešneje spodkopavati kult funkcije kot fetiša in ga spreminjati v funkcijo, podrejeno sreči in zadovoljstvu človeka, vsestranskemu razvijanju njegove osebnosti? To je vprašanje sedanjosti in prihodnosti. Možnost imamo, zato jo tudi izkoristimo.

Se vedno pa je odprto vprašanje gradnje blagovnega centra. Znan je sicer investitor, to je ABC Loka, ki ima v svojih planih opredeljeno, da bodo blagovni center zgradili še v tem srednjeročnem obdobju.

Občanka Guncelj, ki se ni želela fotografirati in je hkrati prosila, da jo ne imenujemo, nam je zastavila naslednje vprašanje:

V Guncelju so zgradili smučarsko središče, s katerim so okoliskim krajanom povzročili ogromne težave... Ne samo, da to središče in naprave na njem, nimajo sanitarni, slačilnic, shramb za smuči ter zadostne količine električne energije in vode, ampak soinvestorji (ali organizatorji) posegajo tudi na vrtove krajanov, še bolj pa obiskovalci teh objektov, ki parkirajo svoja vozila tudi na vrtove ter dovozne ceste in onemogočajo stanovanjem normalen dostop do svojih hiš. Krajanje zanima, kdaj in kako bo investitor napravil red ter končno omogočil krajanom tega dela Guncelj normalno življenje.

ODGOVOR:
Na to vprašanje bo težko odgovoriti kajti na Komiteju za urejanje prostora o tem nimajo veliko podatkov. Zadržali pa so, da so ugodili prošnji Športnega društva Dolomiti za ureditev smučarske in obstoječih skalnic. Vendar pa v njihovi prošnji ni bilo zaznati tistega kar navaja krajanca, zato bo najbolje, če poiščete pravi odgovor kar pri investitorju ŠD Dolomiti, ki očito dela bolj po svoje.

ODGOVOR:
Glede parkirišča okoli železniške postaje, Colorja in banke, so se uporabniki dogovorili, da bodo izdelali talne označbe parkirišč. Upajo, da bo na ta način dosežen red glede parkiranja, sicer pa bodo prosili pristojne organe, da bodo zadevo uredili.

ODGOVOR:
Za novo slačilnico je izdelan projekt in pridobljena dokumentacija za pričetek gradnje. Torej slačilnica v prihodnje ne bo več v obliki kioska temveč bo zidan objekt, ki bo stal na platuju kjer bo v nadaljevanju tudi blagovni center. Pri posvetovanju in usmerjanju glede gradnje tega objekta je sodelovala tudi KS Medvode. Pričetek gradnje bo takoj, ko bodo dovoljevale vremenske razmere.

Za postajališča in kioske, ki sedaj kazijo ta del centra Medvod, je krajevna skupnost Medvode že dala izdelati idejne projekte. Skladno s temi idejnimi projekti bo urejena mini tržnica in kioski ter avtobusno postajališče. Vsi ti objekti pa se bodo skladali z okoljem. V KS načrtujejo, da bodo vsaj del tega programa uresnili že letos in sicer tako, da bodo skušali pridobiti soinvestitorja.

Glede parkirišč okoli železniške postaje, Colorja in banke, so se uporabniki dogovorili, da bodo izdelali talne označbe parkirišč. Upajo, da bo na ta način dosežen red glede parkiranja, sicer pa bodo prosili pristojne organe, da bodo zadevo uredili.